

CARYL CHURCHILL'İN *TOP GIRLS*, *OWNERS* VE *FEN* ADLI OYUNLARINDA ÇAĞDAŞ KADININ BİREYSEL BAŞARI SAVAŞIMINA ELEŞTİREL BİR BAKIŞ

Mehmet TAKKAÇ*

Günümüzde kadınların geleneksel yaşam biçimlerini sürdürmekten mutlu olmayıp, çağdaş dünyanın her alanda eşit ve başarılı bireyleri olmak için verdiği savaşıma oyunlarında büyük yer veren çağdaş İngiliz oyun yazarlarından Caryl Churchill, söz konusu olgunun toplumun sosyal ve politik yapıları da göz önüne alınarak değerlendirilmesini ister. Erkek egemenliğine dayalı bir yaşam biçiminin kadınların dünyasında büyük ölçüde baskıcı, davranışları sınırlayıcı ve kadınları geleceğe olan bakışlarında ümitsizliğe düşürücü bir etki gösterdiğini savunan Churchill, bu durumun oluşturulmaya çalışılan çağdaş dünya duyarlılığıyla bağdaşmadığını, toplum yaşamının her alanında kadınlara yönelik yaklaşımın onların beklentilerini karşılayacak ölçülerde olması gerektiğini belirtir. Çağdaş kadının da kendi yaşamını doğrudan ilgilendiren konularda çaba harcamasını isteyerek, toplumsal yaşamda istenilen değişimin gerçekleştirilmesinin ancak herkesin kendine düşen görevi yerine getirmesiyle sağlanabileceğini vurgular. Kadınların beklentilerinin karşılanması için harcanacak çabanın gerçekte bütün bir toplumu oluşturan bireyler adına ve daha yaşanılır bir dünya kurulması için gerekli olduğunu ortaya koyarak, hiçbir cinsin üyelerini ayırmaksızın toplumun bir bütün olarak görülmesi ve bütün bir toplumu ilgilendiren konularda anlamlı bir savaşım verilmesini ister. Ayrıca, bu savaşımın anlamlı olması için harcanacak her çabada tutarlılık ilkesinin gözetilmesinin kaçınılmaz olduğunu, bunun kadınların toplumsal yaşantısı için son derece önemli olduğunu gösterir.

Churchill, günümüz dünyasının bir kadın üyesi olarak, yukarıda sözü edilen görüşleri oyunlarında yansıtırken, kadınlar adına elde edilen kaza-

* Doç.Dr. Atatürk Üniversitesi.

nımların yalnızca iş dünyasındaki bireysel başarı ile değerlendirilmesinin kadınlara çok şey kazandırmayacağını özellikle belirtir. Bu nedenle, kadınların bireysel başarı savaşımını konu edinen *Top Girls (Zirvedeki Kızlar)* (1982) ve *Owners (Sahipler)* (1972) oyunlarında, kadınların elde ettikleri kazanımların aynı zamanda çok önemli kayıplara da yol açabileceğini, kadınların bireysel çabalarıyla sahip oldukları şeylerin onlara toplum tarafından verilmiş sayılamayacağını bütün çıplaklığıyla göstermek ister.

Marlene adlı bir kadının bireysel başarı için harcadığı çabayı sergileyen *Top Girls*, kadınların başarıya giden yolda, bazı şeyleri elde etmek için birçok güçlüğü katlanmak ve büyük ödünler vermek zorunda kaldığını ortaya koyar. Ayrıca, günümüz iş dünyasındaki yarışmanın doğası gereği, kadınların çalışmak ve başarılı olmak için kendilerini güçlerinin son sınırına kadar zorladıklarını yansıtır (Kritzer 1991, 139). Gerçekte bu dünyada başarılı olmak için erkekler kadınları, kadınlar da başka kadınları geride bırakmak zorundadır (Rumens 1983, 1035). Bu da kadınların verdikleri savaşımın bireysel yönünü öne çıkarır. Oyunda Marlene bunu başarmış ve bir kurumda yönetici olmuştur. Başarısını kutlamak için tarihin farklı dönemlerinden ve farklı ülkelerden yaşamları güçlüklerle dolu beş kadını bir lokantaya davet eder. Kadınların sıradışı yaşamlarını anlattıkları kutlama her birinin “hayatta kalma ve başarılı olma çabasında yitirdikleri şeyleri daha iyi anlamalarıyla” (Kritzer 1991, 140) hüznü bir havaya bürünür. Marlene’ın başarısını kutlamak için davetli olanlardan, onüçüncü yüzyılda bir Japon imparatorunun gözdesi olarak yaşamış olan Nijo’nun yapmak zorunda kaldıkları düşündürücüdür. Kendi konumunu, “Marlene, ben ona aittim, çocukluğumdan başlayarak bu amaç için yetiştirildim” (57) sözleriyle anlatan Nijo, imparatorun gözünden düşünce, sığınacak bir yeri olmadığı için gezgin bir Budist rahibesi olmak zorunda kalmıştır. Davetlilerden, sahte bir din adamı olan Joan oniki yaşında evden ayrıldığında hem güvenlik için hem de Atina’da öğrenim görmek istediği, ancak “kadınların kütüphaneye girmesine izin verilmediği” (62) için erkek gibi giyinmek zorunda kalmıştır. Kendini öğrenmeye adanmak için Roma’ya gitme nedenini de “İtalyan erkeklerin sakalı yoktu” (65) biçiminde anlatması, bir kadın olarak verdiği hayatta kalma ve başarılı olma savaşımının kolay olmadığını gösterir.

Yemekteki öbür kadınların öyküleri, onların yaşamlarının da güçlüklerle dolu olduğunu gösterir. Isabella ve Gret de zorluklarla dolu yaşantılar sürmüşlerdir. En tüyler ürpertici olanı ise Griselda’nın öyküsüdür. Gri-

selda, kocasına olan bağılılığını kanıtlamak için altı haftalık kızının elinden alınıp öldürülmesine bile ses çıkarmamıştır. Marlene'in, çocuğunu alan adama neden karşı koymadığı sorusunu, "Onu öpmem için geri vermesini istedim. Ve onu hiçbir hayvanın eşeleyip çıkaramayacağı bir yere gömmesini istedim" (77) biçiminde yanıtlaması, bir kadın olarak hiçbir güce sahip olmadığını açıkça ortaya koyar.

Churchill, kadınların bazılarının hayatta kalmak, bazılarının ise başarılı olmak için katlanmak zorunda kaldıkları güçlükleri tarihsel bir yaklaşımla sergileme yoluyla, verdikleri savaşımın yalnızca çağımıza özgü olmadığını vurguladıktan sonra, günümüzdeki durumun tutarlı bir şekilde yansıtılması için özel bir önem verdiği Marlene'in öyküsüne geçer. Ancak, daha oyunun başında, başarısını kutlayan konuklarına "Tatil için zamanım yok" (55) diyen Marlene'in de birçok güçlüğe katlanmak zorunda olan bir kadın olduğu izlenimini verir.

Başarılı ve acımasız bir iş kadını olarak yansıtılan Marlene'in yaşamında, ilk bakışta, her şey iyi gidiyor gibidir. Ancak, oyunun ilerleyen bölümlerinde Marlene'in de başarılı olmak için büyük güçlüklerle katlandığı anlaşılır. Gerçekte, Marlene "başkalarının ihtiyaçlarını görmezlikten gelme pahasına da olsa başarılı olmaya kararlı" (Cousin 1989, 84) bir kadındır. Ona en çok ihtiyacı olan kişi ise evlilik dışı doğan kızı Angie'dir. Marlene bireysel başarı amacını gerçekleştirmek için onu kızkardeşi Joyce'a bırakmıştır. Angie, teyzesini annesi bilir, onunla yaşar ve gerçek annesinin başarılarına bakarak gelecekte onun gibi biri olmayı amaçlar. Aralarında geçen aşağıdaki konuşmadan Angie'nin, kendisine zaman ayıramayacak kadar yoğun bir çalışma programı bulursa da, ziyaret etmekten büyük bir mutluluk duyduğu Marlene'in başarısına ne ölçüde imrendiği açıkça görülebilir:

MARLENE. Şimdi gidip biraz çalışmam gerek. Sonra gelir misin?

ANGIE. Bence sen harikasın.

...

MARLENE. Sonra gelir misin?

ANGIE. Burada kalmaz mıyım?

MARLENE. Çevreyi görmek istemiyor musun?

ANGIE. Burada kalmak istiyorum.

MARLENE. Sanırım burada kalabilirsin. Eğer sıkıcı bulmazsan.

ANGIE. Dünyada en çok kalmak istediğim yer burası. (113-114)

Bu konuşma, aynı zamanda, ulaşmak için çocuğunu bile bırakmak zorunda kaldığı yeri elde etmenin Marlene'e yetmediğini, orada kalmak ve daha da ilerlemek için de çaba harcaması gerektiğini gösterir. Ayrıca, yaşamı neredeyse başarılı olmakla özdeşleştiren Marlene, kendi başarısına özenen kızının gelecekte kendisi gibi olacağına da inanmaz. Onun hakkında "Biraz kalın kafalı" (120) diye söz etmesi de bunu gösterir. Kızkardeşini ve kızını ziyarete gitmesi bile ajandasında birkaç hafta önceden not edilmesi gereken bir kadın olan ve Gray'in dediği gibi, "Thatcher'ın dilini konuşan" (1993, 56) Marlene, kendi çocuğuna annelik yapan kızkardeşi Joyce'u bile girişimci olmamakla suçlar. Thatcher'ın başarısını ona da örnek gösterir. Joyce'un "Sanırım Hitler kadın olsa onu da severdin" (138) biçimindeki alaycı konuşmasına, "Ben bireye inanıyorum. Bana bak" (138) yanıtını verir.

Oyunun sonunda, Marlene ve Joyce bir kadının yaşamında nelerin önemli olduğu konusunda tartışırlar. Joyce, Marlene'in yaptıklarını eleştirmek için, onu örnek alan Angie'nin gelecekteki olası yaşantısını tanımlamaya çalışırken, "Sanırım, çocukları ne kadar boş bir yaşamı olduğunu söyleyecekler. Eğer çocukları olursa" (140) biçiminde bir yorum yapar. Bu yorum doğrudan, kendi yaşamı konusunda öz çocuğundan bu ya da başka bir tür yorumu duyamayacak olan Marlene'in dünyasını ve başarılı olmak için yitirdiklerini göstermeye yöneliktir. Marlene de çocuğunun yaşamıyla ilgili bir konu olduğunda, ona annesi olduğunu hissettirerek bir şeyler söyleyemeyecektir: Angie'nin, gördüğü karabasanın etkisiyle korkup kendisinin bulunduğu salona geldiğinde yapamadığı gibi:

ANGIE. Anne?

MARLENE. Angie? Ne oldu?

ANGIE. Anne?

MARLENE. Annen yattı. Ben Marlene Teyzenim.

ANGIE. Korkunçtu.

MARLENE. Rüya mı gördün? Ne gördün? Ama şimdi uyanıksın, değil mi canım?

ANGIE. Korkunçtu. (141)

Angie'nin korkusu Marlene'in, bütün yaşamını ve başarısını kızının yaşadığı bu anı da göz önüne alarak değerlendirmek zorunda olduğunu gösterir. Churchill, Marlene'i iş dünyasında başarılı bir kadın olarak yan-

sıtsa da, öz çocuğunu bile terkederek başarı peşinde koşan, çocuğuyla anakız ilişkisini yaşamayı başarısına engel olarak gören bir kadının gerçek anlamda başarı kazanmış sayılamayacağını savunur. Ancak, bu, oyun yazarının kadınların çağdaş dünyanın başarılı bireyleri olmak için çaba harcamaları gerektiğini savunmadığını göstermez. Churchill, kadınların da toplumun başarılı bireyleri arasında yer almalarını ister, ama yalnızca iş dünyasında kazanılan başarının bir kadının yaşamını bütün yönleriyle doyurucu kılacağına inanmaz. Rumens, “Marlene’in başarısı içi boş olan ve para ile ölçülen bir başarı olarak gösterilmektedir” (1982, 1035) yorumuyla, yazarın, iş dünyasındaki bireysel başarı savaşımının bir kadının bütün yaşamının anlamı olamayacağı görüşünü destekler ve kadınların bir şey elde etmek için en az onun kadar önemli olan bir başka şeyi bırakmak zorunda bırakıldığı toplumsal sistemin değiştirilmesini ister.

Churchill, Marlene gibi, yalnızca başarılı olmak için yaşayanların toplumun çok şeye sahip olmayan üyeleri olduğunu gösterir. Ona göre, Angie gibi, ihtiyaçları karşılanmayan insanlar, görünüşte hiçbir şeyi başarmamış olsalar da daha değerlidirler (Cousin 1989, 97-98). Marlene örneğiyle, Churchill günümüz dünyasındaki ekonomik eşitsizliğin kadınları birbirinden ayırlamayacak değerler arasında seçim yapmak zorunda bırakmasını eleştirir, bazı kadınların elde ettikleri bireysel başarıların kadınlar adına bir gelişme olduğu görüşünü reddeder ve zirveye çıkabilen birkaç kadının değil zirveye çıkma olanağı bulunmayan, ancak toplumun büyük çoğunluğunu oluşturan kadınların yaşam koşullarının iyileştirilmesini ister. (Kritzer 1991, 50)

Emlakçılık yapan Marion adlı bir kadının başarılı olmak için yaptıklarını konu edinen *Owners*, “kapitalist materyalizmin insan ilişkilerini olumsuz etkilediğini” (Thomsen 1981, 165) yansıtır. Marion’ın yaşamı ‘sahip olma’ üzerine kuruludur. İşinde başarılı olmaktan başka bir şey düşünmemesi kocası Clegg’i bile rahatsız eden bir durumdur. Kocasını bu özelliği nedeniyle onu öldürmeyi bile düşünür. Bu bir bakıma kendisini de sahip olunan bir mal gibi hissetmesinden kurtulmak için tek çıkar yoldur. Ancak, hem kendine güvensizliğinden hem de ondan korktuğundan, hakkında “O kendi ayakları üstünde durabiliyor, bu da bir kadında bulunmasını hiç istemediğim bir şey” (8) yorumunu yaptığı karısıyla yaşamayı sürdürmekten başka bir seçenek düşünemez.

Yazar, kadının güçlü olması konusunun dar bir yaklaşımla ele alınması gerektiğini ortaya koymak için, Marion ve kocası arasındaki ilişkiye dikkat çekerek, *Top Girls*'te olduğu gibi, bir alanda başarılı olan kadının her konuda istediğini elde etmiş olmayabileceğini vurgulamak ister. Marion'ın emlakçılıktaki başarısı ve yaşamındaki öbür konularla olan ilgisi buna çarpıcı bir örnektir. Marion bir kadın olarak yaşamında birçok boyut olduğunu göremez ve *Top Girls*'teki Marlene gibi, yaşamı başarılı olmakla ve bunu kutlamakla özdeşleştirir. Hatta, kasap olan ve çok para kazanamayan kocasına "Müşterin olmadığı belli. Bırak gitsin. Kapat dükkanını" (12) diyerek, ona da sahip olduğunu açıkça söylemekte bir sakınca görmez.

Bulunduğu yere gelmek için çok çalışan Marion'ın amacı da her zaman kendi kararlarının onaylandığını ve uygulandığını görmektir. Bu konuda kendisine yakın olanların bile söz hakları yoktur. Eski sevgilisi Alec ve ailesinin oturduğu evi satma kararı ve bu arada gelişen olaylar, Marion'ın, güçlü bir kadın olduğunu göstermek için başka insanların düşüncelerine hiç önem vermediğinin bir göstergesidir. O yalnızca "hızlı ol, zirvede ol, en iyi ol" (30) ilkesine göre hareket eder ve önüne çıkan engelleri aşmak için, sonucunu değerlendirmeksizin, her şeyi yapmakta bir sakınca görmez. Satmak istediği evden çıkmak istemeyen Alec ve karısı Lisa'ya, evi boşaltmaları için büyük bir para vermeyi teklif etmesi de yalnızca kendi kararının uygulandığını görmek istemesinden kaynaklanan bir davranıştır.

Üç çocuk annesi olan Churchill, kadınların yaşanan olaylarla ilgili davranışlarının doğalarına uygun olmasının gerekliliğini savunur ve Marion'ın başarı savaşımına bu konuyla ilgili bir boyut ekler. İki çocuğu olan ve üçüncüsü dünyaya gelmek üzere olan Lisa, Marion'la bir konuşmasında, yeterli parasal olanakları bulunmadığından, doğacak çocuğu istemediğini, isterse kendisine verebileceğini söyleyince, Marion bu fırsatı hiç kaçırmaz. Kendisini tanımlamak için söylediği "Çoğu kadınlar piredir ama ben köpeğim" (30) yorumunu yaparak, Lisa'ya bazı belgeler imzalatır ve doğmamış bebeğin yasal sahibi olur. Marion'ın bu sözü aynı zamanda başarı hırsı olmayan ve başkalarına muhtaç olan kadınları da eleştiren bir anlam taşır.

Gerçekte, Marion çocuk sahibi olmayı isteyen bir kadın değildir. Ancak, sahip olma hırsı sınır tanımayan ve Kritzer'in "sahip olmayı insan ilişkilerinde de uyguladıklarından, güçleri yalnızca daha fazla güç isteği uyandırır" (1991, 64) biçiminde tanımladığı insanları temsil eden bir ka-

dın olan Marion için, “Alec’le olan eski ilişkisinin karşılığı olarak istediği” (Cousin 1989, 93) ve Alec’e “O, senin bende kalan bir parçan. Benim bir parçam değil. Ama bunun önemi yok” (62) dediği bu çucuğa sahip olmak ayrı bir önem taşımaktadır.

Lisa, bir anne olarak, bebeğini vermekten pişmanlık duyarak onu geri almak isteyince, bebeğin yasal olarak kendisinin olduğunu söyleyen Marion bunu kabul etmez. Lisa’nın, en azından çucuğa kendisinin bakmasına izin verilmesini istemesini de reddeder. Kocasını Clegg bu öneriyi destekleyince onu susturma şekli de güçlü bir kadına özgüdür: “Ona bir dadı tutacağımı söyledim. Bana karşı mı geliyorsun, Clegg? Ona bir dükkan aldım, senin için. Eğer bu yapılanları istemiyorsan gidebilirsin. Defol git. Seni bir daha görmemekle hiçbir şey yitirmem” (61). Yardımcısı Worsley de Marion’a bebeğin ailesine verilmesinin daha iyi olacağını, böyle yapmasının başarısına engel olmayacağını, bu şekilde Alec’e sahip olamayacağını söyleyince Marion, “Sanırım herkes söyleyeceğini söyledi. Hiç birinizin benim üzerimde bir etkisi olmayacak” (62) diyerek onu da susturur ve bunun yalnızca kendisinin isteği olmasının yeterli olduğunu gösterir. Çocuğun öz annesi olan ve çucuğa bakmasına izin vermesini birçok kez, yalvarırcasına isteyen Lisa’ya söyledikleri de Marion’ın başarılı olmayı bir şeyler elde ederek ölçtüğünün ve bunu gerçekleştirmek için her şeyi yapabileceğinin bir başka yansımasıdır:

Hayır. Hayır hayır hayır. Çok akıllıca ama ben bu tuzağa düşmeyeceğim. Sen istersen git ama bebek burada kalacak. Bana ait olan bende kalacak. Onu ne kadar çok istersen elimde tutmak için o kadar kıymetli olacak. Gitmen için para ödemedim. Ama sen gidebilirsin. Hepiniz benim pes edeceğimi düşünüyorsunuz. Çünkü, ben kadını, değil mi? Nazik olmam gerek. Bebeğini geri isteyen bir kadının duygularını anlamam gerek. Yapmam. Yapmayacağım. Ben de herkes kadar kötü olabilirim. Askerler kılıçlarını masum insanlara saplıyorlar. Ben de katliam yapabilirim. Yakıp yıkabilirim. Ben neden Cengiz Han olmayayım? İmparatorluklar ancak öldürmekle kurulur. (63)

Marion’ın yaptıkları da yukarıda söyledikleriyle tutarlı olur. Worsley’nin, Alec’in evini yakma önerisini çok yerinde bulur. Worsley, Alec’in evini yakar. Marion’a söylemeksizin ailesine geri verdiği bebek kurtulur ama Alec ve bir başkasının çocuğu yanarak ölür. Marion, bütün bu olaylardan sonra bile yaşama bakışını değiştireceğe benzemez: “Alec için hiç üzülmiyorum. Öbür çucuğa da. Asla. Böyle bir şey yapabileceğim hiç ak-

lıma gelmezdi. Her şeyi yapabilirim. Neler yapılabileceğini yeni anlamaya başlıyorum” (67) sözleriyle, “ne kadar acımasız ve kararlı olabileceğini” (Cousin 1989, 94) gösterir.

Churchill, Marlene ve Marion gibi kadınların bireysel başarı amaçlarını gerçekleştirmek için yapabilecekleri şeylerde sınır tanımamalarının doğru olmadığını ortaya koyarken, çok önemli bir noktaya da dikkat çekmek ister. Kadınları yaptıkları nedeniyle suçlamadan önce, onları bu gibi düşüncelere ve eylemlere yönelten nedenler üzerinde durulmasını isteyen yazar, John Hall ile bir söyleşisinde, günümüzde yaşanılan deneyimin ancak bireyin yaşamının bir yarışma üzerine kurulduğu Batı toplumlarındaki kapitalist sistemin etkisi göz önünde bulundurularak açıklanabileceğini belirtir (1972). Kadınların, “bütünüyle bencil ve acımasız olmadıkça, toplumun sosyal ve politik yapıları tarafından, gerçek anlamda etkinliğe sahip olunan yerlere gelmelerinin ya da bireysel yeteneklerini göstermelerinin engellendiğini” (Peacock 1991, 163) ortaya koyar. Bu bakımdan, sözü edilen kadınların yaptıklarının sonuçları kadar nedenlerinin de tutarlı bir şekilde irdelenmesinin kaçınılmaz olduğunu dile getirir.

Churchill, kadınların bireysel başarı elde etmek için son derece acımasız olmak zorunda bırakıldığı toplumsal sistemi eleştirdiği *Top Girls* ve *Owners*'dan farklı olarak, *Fen*'de (*Batakılık*) (1983), “yaşanılandan başka bir yaşam düşleyemeyen” (Wilson 1997, 163) kadınların neredeyse hiçbir güce sahip olmadıkları bir yaşam biçimini sergileyerek, kadınların toplumun başarılı bireyleri olmak için çalışmamalarını da kabul edilemez bulunduğunu gösterir. Ekonomik yetersizliklerinin kadınların yaşamlarında gözlenen sonuçlarını yansıtması yanında, erkek egemenliğinin olanca ağırlığıyla hissedilmesine de yer vererek, söz konusu olguların kırsal bölge kadınları üzerinde daha da etkili olduğunu ortaya koyar ve kadınların geleneksel yaşam biçimlerini olumlu yönde değiştirme gücünü kendilerinde bulamamalarını eleştirir. *Fen*'deki kadınlar aile ve iş yaşamlarını birlikte yürüten ve birey olarak sahip olduklarıyla yetinmeyi yeğleyen insanlardır. Toplum tarafından getirilen sınırlamaları kabul ederler ve kendi yeteneklerini farketmezler (Kritzer 1991, 160). Bu yönüyle değerlendirildiğinde oyun, erkeklerle aynı işi yapmalarına karşın onlarla aynı yaşam koşullarına sahip olmayan, bu amaç için çaba harcamayan kadınların çağdaş dünyada kendi yerlerini almalarının beklenemeyeceğini gösterir.

Yazar, kırsal çevrede yaşamak zorunda olan kadınların, yaşam koşul-

larını değiştiren bir şeyler yapmamalarını eleştirirken, onların gerçekte, yaşadıkları gúçlüklerin ayırında olduklarını; ancak, geleneksel kuralların etkisinin daha fazla görüldüğü bu çevrede kadınların kendi yaşam koşullarını iyileştirmek için bazı şeyleri başaracak kararlılığı göstermelerinin kolay olmadığını göz ardı etmez. Oyunda, yazarın sözcülüğünü yaptığı söylenebilecek Nell'in, yöre kadınlarının kendileri için bir şeyler yapmakta geç kaldıklarını belirterek, en azından gelecek kuşakların daha iyi koşullarda yaşamalarını istemesi ve onları bu amaç için yönlendirme çabası üzerinde durmağa değer. Nell çocuklara, "Bütünüyle farklı olmalısınız. Her şey. Her şey" (157) diyerek, annelerinin yaşam biçimini tek örnek olarak görmemelerini ister. Ancak, üç kız çocuğunun söylediği '*Kızlar şarkısı*' geleceğin kadınlarının bu konuda gerekli bilince henüz sahip olmadıklarını; bu nedenle, kadınlar adına istenilen değişimin gerçekteşmesinin zor olacağını gösterir:

Büyüyünce hemşire olmak istiyorum.
Evlenmek ve çocuk sahibi olmak istiyorum.
Ama büyüyünce köyden ayrılacağımı sanmıyorum.

Büyüyünce, evlensem bile asla köyden ayrılmayacağım.
Sanırım köyde kalıp hemşire olacağım.

Büyüyünce kuaför ya da hemşire olmak istiyorum
Evlenmesem ya da kuaför olmasam da olur.

Büyüyünce ahçı olmak istiyorum.
Ahçı olamasam bile kuaför olurum.
Ama büyüyünce gerçekten köyden ayrılmak istemiyorum.

Ne olmak istediğimi çok düşünmüyorum.
Bence ev işleri yapmanın kötü bir yanı yok.
Sanırım başka bir iş düşünene kadar ev hanımı olmak istiyorum. (157-158)

Daha önce sözü edilen iki oyunda kadınların başarılı olmak için yaptıklarını eleştiren yazar, bu oyunda ise "buradaki koşullarımız çok kötü" (169) yorumunu yapabilen, ancak daha iyiye nasıl ulaşılabileceğini bilemeyen kadınların yaşamlarındaki gerçek eksikliğin kendileri için bir şeyler yapma kararlılığına sahip olmamaları olduğunu belirtir. Kadınların tarlalarda erkeklerden daha iyi çalışmasını "Aptallar da ondan, hepsi bu" (171) biçiminde değerlendiren Nell, bunun kadınlar adına gerçekte anlamda

başarı sayılamayacağını açıkça dile getirir. Ancak, yaşadıkları koşulları, dünyada her şeyin kusursuz olmadığı anlayışıyla yorumlayan kadınların çokluğu, Churchill'in kırsal bölge kadınlarının gelecekteki yaşamlarının çok da farklı olmayacağını düşünmesine neden olur.

Fen'de "Sürekli çalışan kadınları göstermek istedik" (Churchill 1988, 6) diyen yazar, 'çalışmak' kavramı ile 'başarılı olmak', 'istenilen şeyleri elde etmek' ve 'geleneksel kuralları değiştirmek' gibi kavramların ayrı şeyler olduğunu ve kırsal bölge kadınları için bireysel anlamda başarılı olma savaşı vermenin hiç te kolay olmadığını belirterek oyunu sona erdirir.

Sonuç olarak, Churchill, *Top Girls* ve *Owners*'da, günümüzde geçerli olan toplumsal kuralların kadınlar adına istenilen değişimin oluşturulmasını olanaklı kılamayacağını savunur. Kadınların yalnızca başarılı olma amacıyla gerçekleştirdikleri bazı eylemleri Churchill de onaylamaz; ancak, bu, oyun yazarının bütün suçu böyle davranışlarda bulunan kadınlara yüklediği anlamına gelmez. Yazar, kadınların iş yaşamında kendilerini kanıtlamaları için, her şeyden önce, koşulların eşit olması gerektiğini vurgulamak için bu gibi aşırılıkları gündeme getirerek, Thomas'ın deyimiyile, kadınların bu "güç ilişkileri ağında" (1992, 163) bireysel başarı elde etmek için verdikleri savaşı farklı bir bakış açısıyla yansıtır. *Fen*'de ise bireysel başarının öncelikle kararlılık gerektirdiğini ve bunun yokluğunun kadınların başarılı olma şansını yok ettiğini gösterir. Kısaca, Churchill kadınların ne *Top Girls* ve *Owners*'da olduğu gibi, başarılı olmak için aşırı davranışlarda bulunacakları ne de *Fen*'de görüldüğü gibi, amaçsız olacakları bir çağdaş toplum yaşamı oluşturulmasını ister.

KAYNAKÇA

- Churchill, Caryl. 12 Dec. 1972. Interviewed by John Hall, in 'Close Up', *The Guardian*.
- . Feb. 1988. Interviewed by Geraldine Cousin, in 'The Common Imagination and the Individual Voice', *NTQ*, IV, 13.
- . 1996. *Owners*, in *Plays: 1*. London: Methuen.
- . 1996. *Top Girls*, in *Plays: 2*. London: Methuen.
- . 1996. *Fen*, in *Plays: 2*. London: Methuen.
- Cousin, Geraldine. 1989. *Churchill The Playwright*. London: Methuen.

- Gray, Frances. 1993. "Mirrors of Utopia: Caryl Churchill and Joint Stock", *British and Irish Drama since 1960*. Ed. James Acheson. London: Macmillan.
- Kritzer, Amelia H. 1991. *The Plays of Caryl Churchill: Theatre of Empowerment*. London: Macmillan.
- Rumens, Carol. 24 Sept. 1982. 'The Price of Success', *Times Literary Supplement*.
- Peacock, D. Keith. 1991. *Radical Stages: Alternative History in Modern British Drama*. Westport: Greenwood Press.
- Thomas, Jane. 1992. "The Plays of Caryl Churchill: Essays in Refusal", *The Death of the Playwright*. The Editorial Board, Lumiere Cooperative Press Ltd. London: Macmillan.
- Thomsen, Christian W. 1981. "Three Socialist Playwrights: John McGrath, Caryl Churchill, Trevor Griffiths", *Contemporary English Drama: Stratford-Upon-Avon Studies*. London: Edward Arnold (Publishers) Ltd.
- Wilson, Ann. 1997. *Drama on Drama: Dimensions of Theatricality on the Contemporary British Stage*. London: Macmillan.